

تحلیل فضایی عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی (مورد مطالعه: شهرستان مریوان)

سید علی بدری^۱، سیما سعدی^۲

(دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۰۱ - پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۱۹، نوع مقاله: پژوهشی)

چکیده

امروزه حضور زنان در بازار کار و مشارکت آن‌ها در فعالیت‌های اقتصادی-اجتماعی، به یکی از شناسه‌های مهم توسعه انسانی تبدیل شده است، زیرا فعالیت‌های اقتصادی زنان، پیوندی مستقیم با فقر و رفاه اجتماعی دارد. بنابراین، هدف از پژوهش حاضر تحلیل فضایی عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی با تأکید بر صنایع دستی است. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از حیث روش گردآوری اطلاعات پیمایشی-اسنادی است. به منظور تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها از آزمون‌های ضریب هم‌بستگی اسپیرمن، تحلیل رگرسیون و تحلیل مسیر در نرم‌افزار اس.پی.اس.اس. و برای تحلیل فضایی از مدل‌های آمار فضایی تحلیل لکه‌های داغ، خودهم‌بستگی فضایی (شاخص موران) و درونیابی IDW در نرم‌افزار ARCGIS استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که با توجه به نتایج آزمون تحلیل مسیر عوامل اقتصادی مثل وجود مواد اولیه، بازار و زیرساخت، عوامل سیاسی مثل سیاست‌گذاری‌ها و حمایت‌ها و اجتماعی-فرهنگی مثل اطلاع‌رسانی، آموزشی بیشترین تأثیر و عوامل تکنولوژی یا تجهیزات لازم کم‌ترین تأثیر را در کارآفرینی زنان روستایی داشته‌اند. همچنین با توجه به نتایج تحلیل رگرسیون شاخص‌های حمایت‌های دولتی، بازار، زیرساخت، مواد اولیه، آموزش و اطلاع‌رسانی دارای بیشترین میزان تأثیر و شاخص‌های عوامل اجتماعی، تجهیزات و روش‌ها و رویکردهای جدید نیز کم‌ترین میزان تأثیر را بر کارآفرینی زنان روستایی در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد.

واژه‌های کلیدی: کارآفرینی روستایی، زنان روستایی، صنایع دستی، شهرستان مریوان.

۱. دانشیار، گروه جغرافیای انسانی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران. (sabadir@ut.ac.ir)

نویسنده مسئول

۲. دانشجوی دکتری، جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

Studies on Man- Made Environment
Vol1, No2 Autumn & Winter 2022
DOI: 10.30487/hmes.2023.1974086.1024

مقدمه

امروزه در نظریه‌های جدید توسعه روستایی از کارآفرینی روستایی به عنوان راهکاری مناسب برای توانمندسازی و ظرفیت‌سازی در مناطق روستایی در جهت تغییر الگوی زندگی کنونی، کاهش شکاف شهر و روستا و مانند آن یاد می‌شود. در عین حال کارآفرینی ابزاری مهم برای رسیدن به توسعه پایدار به شمار می‌رود (فرجی سبکار و همکاران، ۱۳۹۰، ص ۷۸؛ میرترابی و حجازی، ۱۳۹۰، ص ۷۶) و در متون توسعه، از کارآفرینی به عنوان بازسازماندهی و بازآرایش ساختار اقتصاد روستا نام برده می‌شود (سجاسی و همکاران، ۱۳۹۳، ص ۲۷۴). از طرف دیگر، شواهد موجود نشان می‌دهد زنان در زمان کوتاهی توانسته‌اند با ورود به عرصه کسب و کار، تحولات عظیمی در توسعه اقتصادی کشورها ایجاد کنند (کانتور^۱، ۲۰۰۲، ص ۹؛ گلرد و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۳۰۰؛ امینی و حسینی ماچک پشته، ۱۳۹۶، ص ۳۶۰). از این رو، توجه به توانایی‌ها و مهارت‌های زنان در بهبود توسعه اقتصادی ضروری است. به‌ویژه توجه به قابلیت‌هایی که این قشر در کارآفرینی و راه‌اندازی کسب و کارهای کوچک مختلف دارند.

به همین دلیل می‌توان گفت که پیامد این مسئله سبب بهبود وضعیت تغذیه، بهداشت، جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه، افزایش سواد و ارتقای منزلت اجتماعی خانوار روستایی می‌شود (بوزرجمهری^۲، ۲۰۴، ص ۱). از سوی دیگر، زنان روستایی نه تنها نیروی عمده‌ای در ایجاد تحول و منبع بالقوه‌ای برای پیش‌برد اقتصاد روستایی و افزایش هر چه بیشتر رشد تولیدات مواد غذایی به شمار می‌روند، بلکه دارای نقش اساسی در ابعاد فرهنگی و معنوی این تحولات و پیشرفت‌ها هستند (روستا و همکاران^۳، ۲۰۱۰). به همین دلیل، در اولویت‌های رشد و توسعه منابع، یکی از شاخص‌های اصلی نوسازی اقتصاد ملی و توسعه اجتماعی، مشارکت زنان و نحوه ایفای نقش آنان در ساختارهای گوناگون است (گل محمدی^۴، ۲۰۰۷، ص ۱۰۳). اگرچه زنان به دلیل فراهم نبودن زمینه لازم جهت توسعه کارآفرینی، تاکنون از بسیاری از پتانسیل‌ها برای کارآفرینی بهره نبرده‌اند در حالی که در کشورهای پیشرفته، گام‌های اساسی در رابطه با کارآفرینی زنان برداشته شده است (شائمی و همکاران، ۱۳۹۰، ص ۱۵۲). به همین سبب، توجه به مقوله

1. Kantor
2. Bozarjamhari
3. Rousta
4. Golmohammadi

کارآفرینی و تقویت روحیه کارآفرینی در بین زنان روستایی موضوعی در خور توجه است. با توجه به این که زنان روستایی حداقل نیمی از جمعیت روستاها را تشکیل می‌دهند، در صورتی که به سمت کارآفرینی سوق داده شوند و روحیه کارآفرینی و ایجاد اشتغال و همچنین مشارکت اجتماعی در آنها تقویت شود، نیل به توسعه روستایی، که زیرمجموعه توسعه پایدار کشور است، سریع‌تر و سهل‌تر محقق خواهد شد (حسینی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۳، ص ۵۴۶).

از سوی دیگر، بررسی وضعیت زنان روستایی براساس آمار سرشماری سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد که میزان بیکاری زنان روستایی رو به افزایش است. بنابراین، میزان بیکاری رو به افزایش در نواحی روستایی می‌تواند مسئله زنان روستایی و اهمیت اشتغال آنها را نشان دهند تا راهکاری برای مقابله با پدیده‌ای باشد که امروزه با عنوان زنانه شدن فقر از آن یاد می‌شود و می‌تواند به مثابه مسئله اجتماعی، هدف و حوزه اثر کارآفرینی اجتماعی قلمداد شود (فیروزآبادی و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۱۵۲). این در حالی است که زنان یکی از گروه‌های تأثیرگذار جامعه روستایی محسوب می‌شوند و تقویت زمینه‌های کارآفرینی آنها راهکاری مؤثر در جهت ارتقای شاخص‌های توسعه همچون افزایش اشتغال و کاهش بیکاری، تلقی می‌شود (یعقوبی‌فرانی و همکاران، ۱۳۹۲، ص ۵۶۰).

بنابراین با توجه به سهم انکارناپذیر زنان روستایی و فعالیت‌های کارآفرینانه آنها در تولید ملی و توسعه اقتصادی، برنامه‌ریزی به منظور توسعه ظرفیت‌های شغلی و کارآفرینی زنان از مسائل مورد توجه دولت مردان و مسئولان کشور است. اما با وجود این تلاش‌های مهمی در این زمینه صورت نگرفته است و بسیاری از زنان در مناطق روستایی کشور با محدودیت‌های کارآفرینی همچون عدم حمایت مالی، عدم حمایت خانواده و عدم حمایت دولت روبه‌رو هستند. از این رو، ضرورت دارد که شرایط مناسب برای این گونه فعالیت‌های زنان در روستایی ایران فراهم شود. گفتنی است که این محدودیت‌ها در نواحی روستایی مناطق محروم بسیار مشهودتر از سایر مناطق است. که روستاهای شهرستان مریوان در استان کردستان نیز از این قاعده مستثنی نیستند. بر همین اساس و به منظور شناخت و کسب درکی جامع از عوامل ایجاد و توسعه فعالیت‌های کارآفرینانه زنان در نواحی روستایی، این تحقیق به دنبال پاسخ‌گویی به این سؤال است که عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی در صنایع دستی کدامند؟ با این هدف که با شناسایی عوامل مؤثر به بهبود وضعیت کارآفرینی زنان در این مناطق کمک کرد و اجرای عملی این فرایند را

در آینده تسهیل کرد و همچنین راه‌های جدید برای راه‌اندازی سیاست‌ها، برنامه‌ها و پروژه‌های مرتبط با کارآفرین زنان با تأکید بر مناطق محروم کشور ارائه کرد.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

امروزه در بین راهبردهای دستیابی به توسعه، مبحث توسعه کارآفرینی بخش جدایی‌ناپذیر و کلیدی مباحث توسعه اقتصادی در کشورهای پیشرفته و در حال توسعه است (النورم^۱ و همکاران، ۲۰۰۷، ص ۴۵). کشورهای توسعه‌یافته به کارآفرینی به منزله راهبردی برای توسعه می‌نگرند و به دلیل جایگاه ویژه کارآفرینان در روند توسعه پایدار و رشد و شکوفایی اقتصادی، تلاش می‌کنند افراد را به فعالیت‌های تجاری و کارآفرینانه هدایت کنند (یعقوبی فرانی سلیمانی، ۱۳۹۴، ص ۱۱۴؛ آذر و همکاران، ۱۳۹۱). در تعریف کارآفرین می‌توان گفت که، کارآفرین به فردی گفته می‌شود که کسب‌وکاری را ایجاد کرده و با قبول مسئولیت‌های اجتماعی، اداری و مالی، در اداره امور روزانه شرکت می‌کند (بروش و بیرد^۲، ۲۰۰۳، ص ۷۵). البته لزوماً وجود افراد کارآفرین به کارآفرینی در جامعه منجر نمی‌شود، بلکه این امر زمانی قابل دستیابی است که از افراد یادشده حمایت و پشتیبانی شوند و شرایط لازم و مورد نیاز برای فعالیت آن‌ها محقق شود (یعقوبی فرانی، ۱۳۹۲، ص ۱۱۶).

به‌طور کلی، می‌توان برخی از مشخصه‌ها و قابلیت‌های مهم کارآفرینان را نام برد: ریسک‌پذیری، نوآوری و خلاقیت، مسئولیت‌پذیری، داشتن عزت و اعتمادبه‌نفس، عمل‌گرایی، تمایل به کسب مهارت و دانش فنی و داشتن مرکز کنترل درونی فعالیت‌های اقتصادی دانش‌بنیان (رضائی و همکاران، ۱۳۹۲، ص ۳۹۶؛ چراتیان و قربانی، ۱۳۹۳، ص ۷۷۶؛ آراستی و همکاران، ۱۳۹۳، ص ۲۱). ازاین‌رو، مقوله توسعه کارآفرینی تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار می‌گیرد. در تعاریف و مفاهیمی که ارائه شده‌اند، از کارآفرینی به عنوان مفهومی پیچیده و چند بعدی و دارای ابعاد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی یاد شده که توسعه آن در جوامع متضمن توجه به ابعاد مختلف است (اودرج^۳، ۲۰۰۴، ص ۸۹). به همین دلیل است که، ژان باتیستسی بر نقش حیاتی کارآفرینان در بسیج منابع

1. Elenurm
2. Brush & Bird
3. Audretsch

اقتصادی براساس اصول بهره‌وری تأکید می‌کند (احمدپور و مقیمی^۱، ۲۰۰۶، ص ۴۶) و در نهایت می‌توان گفت که، کارآفرینی به عنوان یک رشته علمی از اهمیت زیادی برخوردار است که نه تنها به عنوان حلقه اتصال بین اختراع، نوآوری و تولید محصولات و خدمات جدید نقش ایفا می‌کند، بلکه به عنوان موتور رشد و توسعه اقتصادی نیز عمل می‌کند (بروش و بیرد، ۲۰۰۳، ص ۷۸؛ دوپرو و برانت^۲، ۲۰۰۵، ص ۲۵) که نقش زنان در این زمینه را نباید نادیده گرفت، چراکه قابلیت‌های آنان زمینه پیشرفت اقتصادی در هر کشوری را فراهم می‌کند (آراستی و طرزمنی، ۱۳۹۲، ص ۳؛ طالبی و محمدآبادی، ۱۳۹۲، ص ۷۶). به همین دلیل است که بویمایل و سامپا^۳ (۲۰۰۵) بر نقش زنان روستایی در اقتصاد روستا و توسعه کسب و کارهای روستایی تأکید می‌کند و معتقدند که در جوامع روستایی، نقش زنان روستایی در تحقق اهداف توسعه روستایی، نقشی انکارناپذیر است (یعقوبی فرانی، ۱۳۹۲، ص ۱۱۸؛ ریچارد^۴، ۲۰۰۷، ص ۱۹). از طرف دیگر، حضور زنان در بازار کار بر حسب شرایط محیطی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی هر کشور متفاوت است و توسعه مشارکت زنان در فعالیت‌های اقتصادی-اجتماعی به عوامل گوناگونی از جمله مشارکت‌پذیری زنان، سیاست‌های دولت، عوامل فرهنگی و اجتماعی بستگی دارد (عالی و کویزی^۵، ۲۰۰۰، ص ۷).

امروزه رشد فرایند مدرنیزاسیون، فرصت بیشتری را برای درگیر شدن زنان روستایی در مشاغل و فعالیت‌های کارآفرینانه فراهم کرده است (سیدهو و کاهور^۶، ۲۰۰۶، ص ۹۸). مشارکت زنان در فعالیت‌های مختلف کارآفرینانه به افزایش قدرت آن‌ها در تصمیم‌گیری‌های مختلف در جوامع روستایی منجر شده است (ناواز^۷، ۲۰۰۹، ص ۴۷). اگرچه در حوزه کارآفرینی تئوری واحد و جامعی وجود ندارد اما در توصیف و تبیین مفهوم کارآفرینی رویکردهای مختلفی دیده می‌شود. در این زمینه، برخی از محققان رویکرد جامعه‌شناختی را مورد توجه قرار داده و به بررسی نقش عوامل جامعه‌شناختی بر روی کارآفرینی پرداخته و برخی دیگر، رویکرد اقتصادی را مد نظر قرار داده‌اند (ملک

1. Aahmadpur & Moghimi
2. Dobrev & Branett
3. Bhuimail and Sampa
4. Richard
5. Aly & Quisi
6. sidhu & kaur
7. Nawaz

سعیدی، ۱۳۹۲، ص ۱۴۲). در ادامه نتایج برخی از مطالعات خارجی انجام شده در حوزه پژوهش ارائه می شوند:

۱. وندریک^۱ (۲۰۰۰) و کوالکانت و تورس^۲ (۲۰۰۵) در بررسی های خود به این نتیجه رسیدند که مهم ترین موانع اشتغال زنان روستایی به عوامل فرهنگی و اجتماعی یا آداب و سنن موجود در جامعه روستایی بر می گردد.
۲. ایتوهارا^۳ و همکاران (۲۰۰۸) در پژوهشی با عنوان دیدگاه زنان روستایی به فعالیت های غیرزراعی در زمینه صنایع دستی، از طریق مقایسه بین اعضای عضو و غیر عضو در سازمان های اعتبارات خرد در بنگلادش به این نتیجه رسیدند زنانی که عضو صندوق اعتبارات خرد بودند نگرش مساعدتری نسبت به اشتغال در بخش صنایع دستی دارند.
۳. تیاگو^۴ و همکاران (۲۰۰۸) در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که حمایت های دولتی در زمینه فعالیت های غیرزراعی عامل تسهیل کننده توسعه فعالیت های کارآفرینانه در صنایع دستی است.
۴. آهیراو^۵ (۲۰۱۰) به بررسی عدم مشارکت و موانع حضور زنان در فعالیت های صنایع دستی در منطقه جالنا پرداخت و معتقد است که مهم ترین موانع در این زمینه تعداد فرزندان زیاد، تعصب در برابر حضور زنان در جامعه روستایی، فقدان روحیه خطرپذیری است.
۵. اکافور^۶ و همکاران (۲۰۱۰) در مطالعه ای با عنوان «توسعه کارآفرینی زنان در نیجریه؛ عوامل محیطی مؤثر» به این نتیجه رسیدند که دسترسی به منابع مالی، اعضای خانواده و اجتماع، موجود بودن خدمات پشتیبانی و سیاست دولت از جمله عوامل محیطی مؤثر بر توسعه کارآفرینی زنان در نیجریه است.
۶. افرین^۷ و همکاران (۲۰۰۸) در مطالعه ای با عنوان «مدل چند متغیر خرده اعتبارات و توسعه کارآفرینی زنان روستایی در بنگلادش» به این نتیجه رسیدند که بین مدیریت مالی و استقلال زنان با توسعه کارآفرینی زنان رابطه مثبت و معنی داری دارد.

۷. بریندا کالیانی و دیلپ کومار^۱ (۲۰۱۱) در مطالعه‌ای با عنوان «عوامل انگیزشی، آموزش و کارآفرینی: کسب‌وکارهای کوچک زنان» به این نتیجه رسیدند که عوامل مربوط به کارآفرینی شامل میزان سرمایه‌گذاری، متوسط سود خالص و... بر متغیر وابسته یعنی انگیزه کارآفرینی که با استفاده از مجموعه‌ای از متغیرها شامل آرزوی کارآفرین شدن، تمایل به مستقل شدن و... اندازه‌گیری شده، تأثیرگذار است.

۸. الفی داساری^۲ (۲۰۱۰) در مطالعه‌ای با عنوان «عوامل مؤثر بر فعالیت‌های کارآفرینی» به این نتیجه رسید که به لحاظ انجام فعالیت‌های کارآفرینی بین پاداش‌گیرندگان و کسانی که آن را دریافت نکرده‌اند، و همچنین بین انجام فعالیت‌های کارآفرینی و کسب توانایی ماهیگیر شدن از لحاظ جنسیت، گروه سنی، تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

در سال‌های اخیر پژوهش‌های بسیاری توسط محققان و صاحب‌نظران داخلی نیز در رابطه با کارآفرینی زنان روستایی در زمینه‌های گوناگونی انجام شده است که در اینجا به برخی از آنان اشاره می‌شود.

جدول ۱ پیشینه داخلی مطالعات انجام‌شده در حوزه تحقیق

نویسنده	عنوان و سال انجام	نتایج
زهرا پاکزاد (۱۳۹۴)	نقش صنایع دستی در کارآفرینی زنان و توسعه اقتصادی	برنامه کارآفرینی زنان در حوزه قالیبافی موجب توسعه اقتصاد روستایی شده و تا حدود هشتاد درصد در توسعه و گسترش صنایع دستی نقش مهمی را ایفا کرده است. این روند منطبق بر الگوهای کارکردی بوده که در هندوستان و چین سبب بالا بردن موقعیت آن‌ها در اقتصاد جهان شده است.
محمدتقی طغرای و همکاران (۱۳۹۵)	شناسایی عوامل محیطی مؤثر بر کارآفرینی فرهنگی	مهم‌ترین عوامل مؤثر بر کارآفرینی فرهنگی در صنایع دستی عشایری به ترتیب شامل حمایت از مخترعان و نوآوران جهت تجاری‌سازی ایده‌ها و محصولاتشان، تشویق زنان توسط خانواده و نگرش موافق اطرافیان و تغییر در شیوه تولید و ایجاد کاربرد مناسب برای محصولات بوده است.
مردانشاهی و نظام‌زاده (۱۳۹۷)	تحلیل عوامل مؤثر بر قابلیت کارآفرینی زنان روستایی	رابطه‌ای معنی‌دار بین عوامل سیاست‌گذاری، اجتماعی-فرهنگی، فنی و اقتصادی با قابلیت کارآفرینی وجود دارد؛ و قابلیت کارآفرینی ۹۳/۳۳ درصد زنان مورد مطالعه در سطح خوب و ۰۷/۱۶ درصد آن‌ها در حد ضعیف است.

1. Brinda Kalyani & Dileep Kumar

2. Elfitasari

جدول ۱ پیشینه داخلی مطالعات انجام شده در حوزه تحقیق

نویسنده	عنوان و سال انجام	نتایج
کاظمی و مقیمی (۱۳۹۷)	بررسی موانع توسعه کارآفرینی زنان در ایران	از دید زنان مهم ترین موانع کارآفرینی، موانع محیطی و بعد از آن موانع فردی و موانع شروع و ادامه کار است. اما از دیدگاه مردان مهم ترین موانع در ابتدا موانع زیربنایی و سپس موانع محیطی است و همچنین، دیدگاه زنان و مردان در مورد موانع تعداد فرزندان، قوانین ناظر بر اشتغال و صدور مجوز دارای رتبه بندی یکسانی بود.
رستمعلی زاده و جمعه زاده (۱۳۹۷)	بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت زنان کارآفرین شهر تهران	متغیرهای انگیزه پیشرفت، نوآوری، مهارت های مدیریتی، فرهنگ همکاری، والدین کارآفرین، تجربه تبعیض جنسیتی در کار، حمایت نهادهای دولتی، ساختارهای قانونی مناسب و روابط اجتماعی گسترده توانسته اند که ۷۳/۷ درصد از تغییرات متغیر کارآفرینی را تبیین کنند.
ورکیانی پور و همکاران (۱۳۹۸)	توسعه کارآفرینی زنان با رویکرد توسعه پایدار روستایی در استان گلستان	به طور کلی فعالیت های کارآفرینی زنان، زمینه های کاهش فقر در روستاها را فراهم کرده و به سوی توسعه پایدار روستایی سوق داده است.

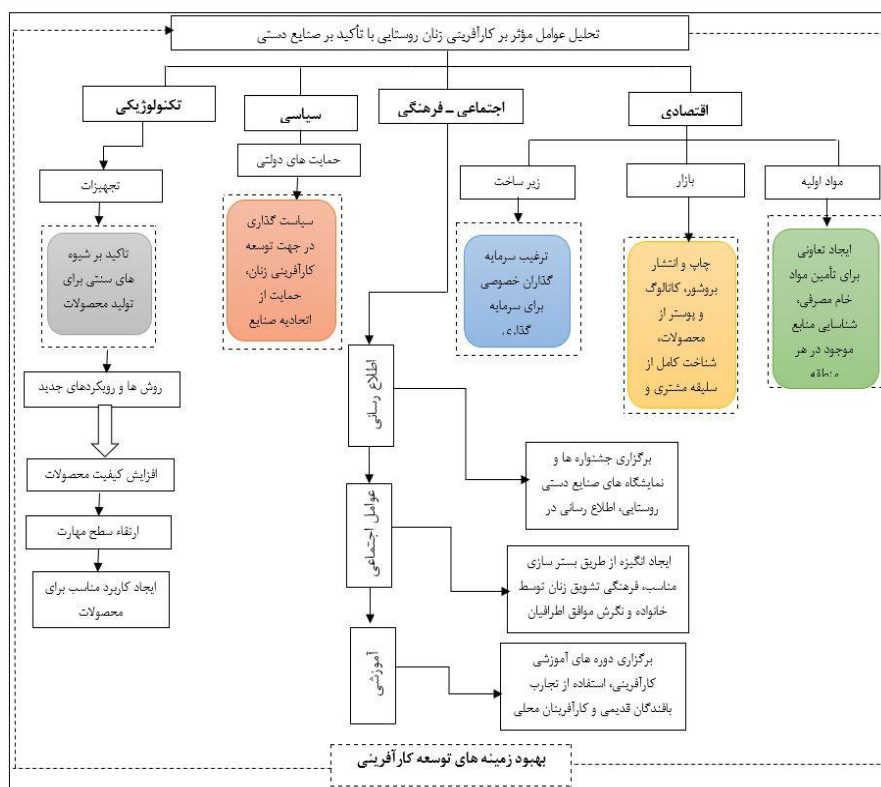
مأخذ: یافته های پژوهش، ۱۳۹۹.

به طور کلی، دیدگاه های مختلفی در مورد عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی وجود دارد. آگاروال و کائور جوهال^۱ (۲۰۲۱) معتقدند که حمایت دولت می تواند توأم با حمایت های مالی و زیرساختی، نقش بسزایی در بهبود وضعیت کارآفرینی زنان روستایی داشته باشد. از طرف دیگر، گوس^۲ و همکاران (۲۰۲۱) معتقدند که عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان در یک عامل خلاصه نمی شود، بلکه به عوامل بسیاری بستگی دارد. فرهنگ، جامعه، خانواده، وضعیت اقتصادی، سازمانی و دولتی عواملی هستند که از نظر گوس و همکاران در کارآفرینی زنان روستایی بسیار تأثیرگذار خواهند بود. همچنین یونیروان گاه و همکاران (۲۰۱۹) نیز بر همین دیدگاه تأکید می کنند و معتقدند عوامل اقتصادی، مالی، حمایت، شبکه اجتماعی، سیاست ها و بازارهای محلی مهم تر از سایر عوامل هستند. بر این اساس، تحقیق حاضر نیز سعی بر تحلیل همه جانبه عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی در شهرستان مریوان دارد. به طوری که عوامل اقتصادی با تأکید

1. Aggarwal & Kaur Johal

2. Ghouse

بر مواد اولیه موجود در منطقه، وجود بازار گسترده و زیرساخت‌های مناسب مورد توجه قرار گرفت. عوامل اجتماعی-فرهنگی نیز بر اهمیت اطلاع‌رسانی و ضرورت وجود برنامه‌های آموزشی تأیید داشتند. در نهایت عوامل سیاسی با تأکید بر سیاست‌گذاری‌ها و حمایت‌های دولت در عرصه کارآفرینی زنان و نهایتاً عوامل تکنولوژی یا تجهیزات لازم در این زمینه مورد توجه و بررسی قرار گرفته‌اند.

شکل ۱ مدل مفهومی پژوهش

روش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از حیث روش گردآوری اطلاعات پیمایشی-اسنادی و روش مطالعه توصیفی-تحلیلی است. جهت گردآوری اطلاعات در بخش نظری از روش اسنادی و در بخش میدانی از روش پیمایش مبتنی بر پرسش‌نامه

بهره گرفته شده است. این تحقیق به دنبال تحلیل فضایی عوامل مؤثر بر کارآفرینی و اشتغالزایی زنان روستایی است. جامعه آماری این پژوهش ۱۳۰۹ خانوار هستند که شامل روستاهای ۶ دهستان خاوومیرآباد، زریوار، سرکل، سرشیو، کوماسی و گلچیدر است. خانوارهای نمونه از بین روستاهای این دهستانها و به روش تصادفی طبقه‌بندی شده انتخاب شده‌اند که از بین آن‌ها ۱۸ روستا به عنوان نمونه انتخاب شدند. در بررسی‌های میدانی، برای گردآوری داده‌های مورد نیاز، اقدام به تهیه و تکمیل پرسش‌نامه در بین روستاهای مورد نظر همراه با مصاحبه و مشاهده شد که مهم‌ترین بخش مطالعات میدانی است. سؤالات این پرسش‌نامه شامل سؤالات بسته است. در طراحی سؤالات، از طیف لیکرت استفاده شد. برای تعیین حجم نمونه از جدول مورگان استفاده شده و تعداد ۳۱۰ پرسش‌نامه به صورت تصادفی ساده انتخاب شده‌اند. اعتبار پرسش‌نامه‌ها نیز از طریق آزمون آلفای کرونباخ، ۸۶٪ درصد به دست آمده است. به منظور تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها از آزمون‌های ضریب هم‌بستگی اسپیرمن، تحلیل رگرسیون و تحلیل مسیر در نرم‌افزار اس.پی.اس.اس. و برای تحلیل فضایی از مدل‌های آمار فضایی تحلیل لکه‌های داغ^۱، خودهم‌بستگی فضایی یا شاخص موران^۲ و درونیابی IDW^۳ در نرم‌افزار ARCGIS استفاده شد. از نرم‌افزار GIS برای تحلیل فضایی داده‌ها استفاده شده است.

جدول ۲ روستاهای نمونه و توزیع کل پرسش‌نامه‌ها در بین آن‌ها

دهستان	نام روستا	تعداد خانوار	کل جمعیت	تعداد پرسش‌نامه
زریوار	کانی کبود	۴۱	۱۸۱	۱۲
	سیانانو	۱۹۶	۸۴۵	۳۴
	کانی سانان	۱۷۱	۶۶۰	۳۰
خاوومیرآباد	کانی سفید	۶۰	۲۵۸	۱۵
	انجیران	۱۱۱	۴۵۵	۲۴
	ینگچیجه	۹۰	۳۶۲	۲۰
سرکل	درزیان	۱۱۲	۴۵۱	۲۴
	شارانی	۱۱۳	۴۷۲	۲۴
	مرگ	۸۹	۳۶۵	۱۹

1. Hosspot

2. Moran's Index

3. Inverse Distance Weighted

ادامه جدول ۲

دهستان	نام روستا	تعداد خانوار	کل جمعیت	تعداد پرسش نامه
سرشیو	قمچیان	۲۹	۱۳۴	۹
	گیلی کران	۵۹	۲۴۰	۱۳
	شهسوار	۲۳	۱۱۸	۹
	پلیاندر	۱۱	۴۰	۷
گلچیدر	بیدر شان	۲۱	۱۰۸	۹
	گلچیدر	۶۲	۲۷۳	۱۵
	بلچه سور	۴۶	۱۷۲	۱۳
کوماسی	چوئین	۳۱	۱۱۷	۱۱
	لاویسان	۴۴	۱۵۲	۱۳
	جمع	۱۸	۵۳۴۸	۳۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹.

جدول ۳ برخی از شاخص‌های مورد استفاده یا توصیه شده در زمینه عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان توسط محققان

مؤلفه	ایجاد	شاخص	مؤلفه
اقتصادی	۱	ایجاد تعاونی برای تأمین مواد خام مصرفی	۱
	۱	شناسایی منابع موجود در هر منطقه	۱
	۱	چاپ و انتشار بروشور، کاتالوگ و پوستر از محصولات	۱
	۱	شناخت کامل از سلیقه مشتری	۱
تجاری	۱	ایجاد فروشگاه‌های مختص این محصولات	۱
	۱	استفاده از تجارب کارآفرینان محلی	۱
	۱	کارآفرینان محلی	۱

ادامهٔ جدول ۳

مؤلفه	ابعاد	شاخص	پهریز محمدی یگانه (۱۳۹۵) احمد یعقوبی فرانی (۱۳۹۳) احمد یعقوبی فرانی (۱۳۹۲) Mark Anthony C. Huang (2016) Julio C. Canedo (2014) Vichayanon Rattanawi Boonsom (2016) Peter van der Zwan (2016)
سیاسی	امیانیهای دولتی	توجه به کارآفرینی و ایده‌های نو	
		ترغیب سرمایه‌گذاران	۱
		خصوصی برای سرمایه‌گذاری	۱
		فراهم نمودن زیرساخت‌های لازم صادرات محصولات	۱
		سیاست‌گذاری در جهت توسعه کارآفرینی زنان	۱
		حمایت از اتحادیه صنایع دستی و توانمند کردن آن	۱
		راه‌اندازی بازارچه‌های فروش محصولات توسط دولت	۱
		برگزاری دوره‌های آموزشی رایگان	
		برگزاری جشنواره‌ها و نمایشگاه‌های صنایع دستی روستایی	۱
		اطلاع‌رسانی در رسانه ملی در خصوص صنایع دستی	۱
اجتماعی - فرهنگی	عوامل اجتماعی	ایجاد انگیزه از طریق بسترسازی مناسب فرهنگی	۱
		تشویق زنان توسط خانواده و نگرش موافق اطرافیان	۱
		افزایش سطح ارتباطات زنان روستایی	

ادامه جدول ۳

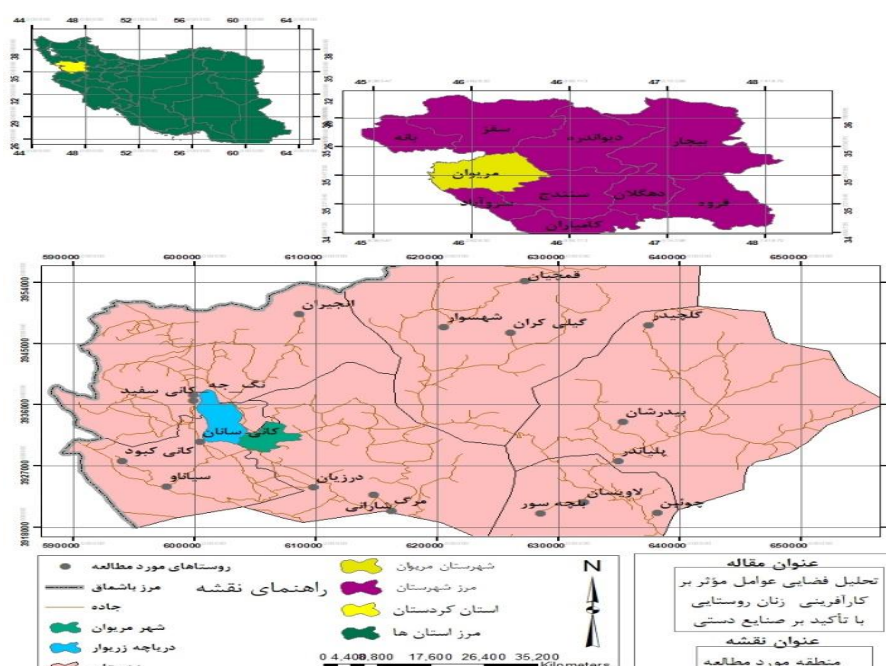
مؤلفه	ابعاد	شاخص	پهروز محمدی یگانه (۱۳۹۵)	احمد یعقوبی فرانی (۱۳۹۲)	احمد یعقوبی فرانی (۱۳۹۳)	Mark Anthony C. Huang (2016)	Julio C. Canedo (2014)	Vichayanan Rattanawi Boonsom (2016)	Peter van der Zwan (2016)
آموزش و توانمندسازی	آموزش و توانمندسازی	ارزش دهی به کار زنان روستایی از طریق رسانه ها			۱				
		برگزاری دوره های آموزشی کارآفرینی		۱					
		استفاده از تجارب بافندگان قدیمی و کارآفرینان محلی آموزش فراوری مواد اولیه تولیدکنندگان برای کاهش هزینه			۱			۱	
تولید و بازاریابی	تولید و بازاریابی	تأکید بر شیوه های نوین برای تولید محصولات دسترسی به تجهیزات مورد نیاز			۱		۱		
		افزایش کیفیت محصولات ارتقای سطح مهارت تولیدکنندگان						۱	۱
		ایجاد کاربرد مناسب برای محصولات			۱				۱

یافته های پژوهش، ۱۳۹۹.

قلمرو پژوهش

شهرستان مریوان در استان کردستان و در ۱۳۵ کیلومتری باختر سنندج قرار دارد. این شهرستان از شمال به سقز و عراق، از جنوب به پاوه، از شرق به سنندج و از مغرب به عراق منتهی شده است (نجفی، ۱۳۶۹، ص ۵۸۵). طبق آخرین تقسیمات کشوری شهرستان مریوان دارای ۳ بخش، ۳ شهر، ۶ دهستان و ۱۵۱ آبادی دارای سکنه است (سالنامه آماری

استان کردستان). در آبان، ۲۳۳۱ جمعیت شهرستان ۲۶۷۶۶۱ نفر بوده است. از این تعداد ۲۱۱۱۶۳ نفر ساکن در نقاط شهری، ۱۱۷۰۰ نفر ساکن در نقاط روستایی بوده‌اند. از جمعیت ساکن در نقاط روستایی شهرستان، ۱۳۶۱۲ نفر را مردان و ۱۳۱۲۱ نفر را زنان تشکیل می‌دهند (فرهنگ آبادی‌های استان کردستان).

شکل ۲ نقشه منطقه مورد مطالعه

تحلیل یافته‌های استنباطی

در پژوهش حاضر، برای تعیین رابطه هم‌بستگی بین متغیرهای پژوهش به تناسب جنس متغیرها از ضریب هم‌بستگی اسپیرمن استفاده شد. نتایج حاصله بیان‌کننده آن است که بین متغیرهای اقتصادی و سیاسی رابطه مثبت و معناداری در سطح ۱ درصد وجود دارد. در واقع می‌توان بیان داشت که با اطمینان ۹۹، بالا بودن سطح ویژگی‌های اقتصادی و سیاسی افزایش سطح کارآفرینی آن‌ها را به دنبال خواهد داشت. همچنین بین متغیر اجتماعی-فرهنگی و تکنولوژی با سطح کارآفرینی زنان مورد مطالعه رابطه مثبت و

معناداری در سطح ۰,۰۵ وجود دارد که نشان‌دهنده تأثیرگذاری شرایط اجتماعی-فرهنگی و تکنولوژی زنان روستایی بر سطح کارآفرینی آنهاست.

جدول ۴ ضرایب هم‌بستگی بین سطح کارآفرینی و متغیرهای مستقل پژوهش

متغیر وابسته	متغیرهای مستقل	ضریب هم‌بستگی (r)	سطح معناداری
	اقتصادی	۰,۶۵۴	۰,۰۰۰**
سطح کارآفرینی زنان	اجتماعی-فرهنگی	۰,۴۳۲	۰,۰۳۹*
روستایی	سیاسی	۰,۵۴۶	۰,۰۰۰**
	تکنولوژی	۰,۳۳۱	۰,۰۲۵*

یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹. * معناداری در سطح ۱ درصد، * معناداری در سطح ۵ درصد

در ادامه برای بررسی دامنه عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی در روستاهای مورد مطالعه، از تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شده است. بررسی مدل برازش رگرسیونی نشان‌دهنده این است که ۰,۷۳۵ شاخص‌ها می‌تواند عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی را در منطقه مورد مطالعه تبیین کنند. همچنین براساس مقدار محاسبه شده برای F در سطح ۹۹ درصد، می‌توان گفت که از دیدگاه روستاییان، ترکیب خطی متغیرهای مستقل به‌طور معناداری قادر به تبیین و پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته کارآفرینی زنان روستایی است.

جدول ۵ نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل رگرسیون

منبع تغییرات	مجموع مربعات	درجه آزادی	R	R2	F	سطح معناداری
رگرسیون	۲۳۴,۲۳۳	۹				
باقی مانده	۴۱,۲۳۴	۳۰۰	۰,۹۱۱	۰,۷۶۵	۴۵,۷۳۶	۰,۰۰۰
جمع	۲۷۵,۴۶۷	۳۰۹				

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹.

جدول ۶ تحلیل رگرسیون عوامل تأثیرگذار بر کارآفرینی روستایی

ضریب هم‌بستگی چندگانه	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای معیار	Sig
۰,۷۳۵	۰,۵۱۷	۰,۴۸۲	۰,۷۹۸	.000 ^b

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹.

در جدول ۷ مقادیر B بیانگر این واقعیت است که از بین شاخص‌های نه‌گانه مورد بررسی شاخص‌های حمایت‌های دولتی، بازار، زیرساخت، مواد اولیه، آموزش و اطلاع

رسانی دارای بیشترین میزان تأثیر و شاخص‌های عوامل اجتماعی، تجهیزات و روش‌ها و رویکردهای جدید نیز دارای کم‌ترین میزان تأثیر را به لحاظ کارآفرینی زنان روستایی در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد.

جدول ۷ ضرایب آزمون تحلیل رگرسیون درباره تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته

نام متغیر	ضرایب غیراستاندارد		ضرایب استاندارد	
	B	خطای B	بتا	T
مقدار ثابت	۰,۰۲۷	۰,۲۵۴	-	۰,۱۱۰
مواد اولیه	۰,۱۱۳	۰,۰۲۷	۰,۳۲۰	۵,۱۲۸
بازار	۰,۰۹۳	۰,۰۱۷	۰,۳۸۷	۶,۰۳۶
زیرساخت	۰,۰۹۸	۰,۰۱۹	۰,۳۳۲	۵,۴۶۳
حمایت‌های دولتی	۰,۱۲۸	۰,۰۲۱	۰,۴۳۲	۶,۳۶۸
اطلاع‌رسانی	۰,۱۲۳	۰,۰۲۴	۰,۳۸۷	۴,۳۵۶
عوامل اجتماعی	۰,۱۳۵	۰,۰۴۳	۰,۱۹۸	۳,۳۶۵
آموزشی	۰,۲۲۷	۰,۰۴۸	۰,۲۹۴	۴,۸۸۳
تجهیزات	۰,۰۷۳	۰,۰۱۶	۰,۲۶۵	۳,۸۹۷
روش‌ها و رویکردهای جدید	۰,۱۹۷	۰,۰۲۲	۰,۱۶۵	۳,۱۶۵

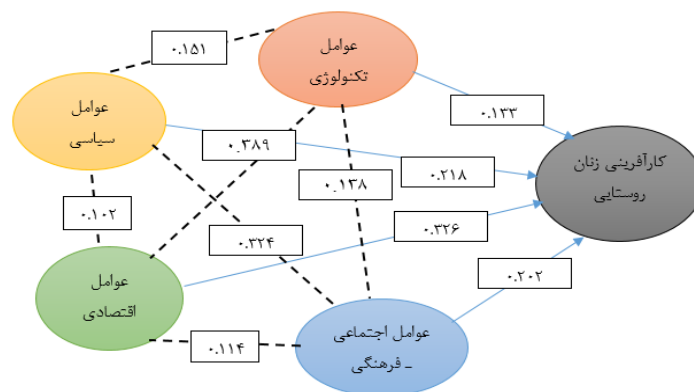
مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹.

جدول ۸ به‌طور خلاصه آثار مستقیم، غیرمستقیم و کل اثرات متغیرهای مستقل مورد بررسی در این پژوهش را بر کارآفرینی زنان روستایی نشان می‌دهد. مدل نهایی پژوهش بر اساس نتایج تحلیل مسیر در شکل ۲ نشان داده شده است. برای انجام تحلیل مسیر ابتدا بین متغیر وابسته (کارآفرینی اقتصادی) و متغیرهای مستقل (اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، تکنولوژی و سیاسی) تحلیل رگرسیون گرفته شد. در این شکل میزان و نوع تأثیر (مستقیم و غیرمستقیم) هر یک از متغیرهای مستقل و وابسته نشان داده شده است. این مدل نشان می‌دهد که اثر مستقیم بعد تکنولوژی بر کارآفرینی روستاییان کم‌تر از ابعاد دیگر بوده است. همچنین اثر مستقیم بعد اقتصادی (مواد اولیه، بازار و زیرساخت) بر کارآفرینی روستاییان بیشتر از ابعاد دیگر بوده است. افزون بر این، عوامل تکنولوژی بر عوامل اجتماعی-فرهنگی تأثیر مستقیم داشته و بر از طریق آن به‌طور غیرمستقیم بر کارآفرینی زنان روستایی مؤثر بوده است. همچنین، عوامل سیاسی بر عوامل اجتماعی-فرهنگی تأثیر مستقیم داشته‌اند و از طریق آن به‌طور غیرمستقیم بر کارآفرینی

زنان روستایی مؤثر بوده است. عوامل اقتصادی نیز بر عوامل سیاسی، اجتماعی-فرهنگی و تکنولوژی تأثیر مستقیم داشته‌اند و از طریق آن به‌طور غیرمستقیم بر کارآفرینی زنان روستایی مؤثر بوده است. تأثیر کلی هر یک از عوامل در جدول ۹ ارائه شده است. نتایج این جدول بیان‌کننده آن است که کل اثرات متغیر اقتصادی بر متغیر وابسته پژوهش ۰,۶۷۱، متغیر اجتماعی-فرهنگی ۰,۵۹۴، متغیر سیاسی ۰,۶۲۹ و متغیر تکنولوژی ۰,۴۲۲ است. در این راستا عوامل اقتصادی و سیاسی بیشترین تأثیر را بر کارآفرینی زنان روستایی داشته است.

جدول ۸. سنجش میزان اثرات مستقیم و غیرمستقیم و کلی متغیرها بر کارآفرینی زنان روستایی

عوامل	تأثیرات مستقیم	تأثیرات غیرمستقیم	تأثیرات کلی	اولویت‌بندی
اقتصادی	۰,۳۲۶	۰,۲۷۱	۰,۵۹۷	۱
اجتماعی-فرهنگی	۰,۲۱۸	-	۰,۲۱۸	۳
سیاسی	۰,۲۰۲	۰,۱۰۹	۰,۳۱۰	۲
تکنولوژی	۰,۱۳۳	۰,۲۸۹	۰,۱۹۹	۴

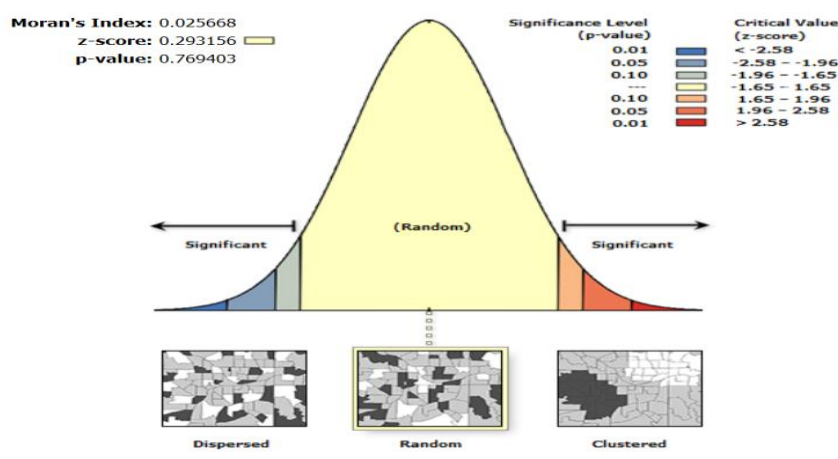
شکل ۲. مدل تحلیل مسیر عوامل و متغیرهای مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی

تحلیل فضایی

برای آگاهی از نوع الگوی پراکنش عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی براساس شاخص‌های مورد نظر از روش خود هم‌بستگی فضایی (آماره موران) استفاده می‌شود. این

ابزار در دو نوع خروجی به صورت عددی و گرافیکی نشان می‌دهد که الگوی پراکنش این عوارض با در نظر گرفتن مقادیر خصیصه مورد مطالعه از الگوی خوشه‌ای یا پراکنده برخوردار است (شکل ۳).

خروجی گرافیکی تحلیل خودهم‌بستگی فضایی نشان می‌دهد نقاط بررسی شده پراکنده‌اند یا به صورت خوشه‌بندی شده، هستند. با توجه به نمودار موران، نقاط بررسی شده، خودهم‌بستگی فضایی ندارند. به طور کلی اگر مقدار شاخص موران نزدیک به عدد مثبت یک (۰,۱) باشد، داده‌ها، خودهم‌بستگی فضایی و الگوی خوشه‌ای دارند و اگر مقدار شاخص موران نزدیک به عدد منفی یک باشد، آن گاه داده‌ها از هم گسسته و پراکنده هستند.

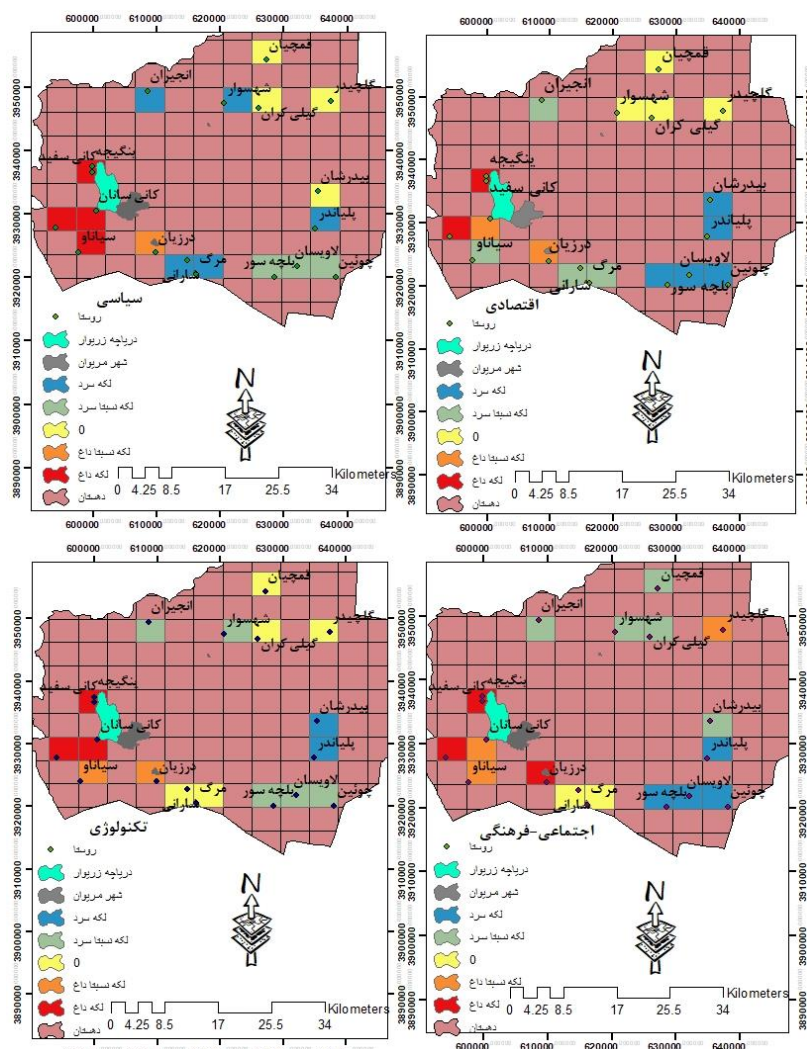

شکل ۳ نتایج گرافیکی خودهم‌بستگی فضایی (Moran's Index)

جدول ۹ و شکل ۴ نمایش عددی و گرافیکی نتایج خودهم‌بستگی فضایی عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان را در شهرستان مریوان نشان می‌دهد. با توجه به نتایج، تحلیل شاخص موران ۰,۰۲۵۶۶۸، مقدار Z معادل ۰,۲۹۳۱۵۶ و با سطح معناداری ۰,۷۶ درصد، الگوی پراکنش نقاط روستایی به صورت خوشه‌ای نیست؛ به همین دلیل می‌توان نتیجه گرفت که داده‌ها خودهم‌بستگی فضایی ندارند؛ به بیانی توزیع مکانی تصادفی برای داده‌های بررسی شده پذیرفته می‌شود.

جدول ۹ خروجی عددی تحلیل خودهم‌بستگی فضایی با توجه به عوامل تأثیرگذار در کارآفرینی زنان

Moran's Index	-۰,۰۲۵۶۶۸
Expected Index	-۰,۰۵۸۸۲۴
Variance	۰,۰۸۳۰۶۸
z-score	۰,۲۹۳۱۵۶
p-value	۰,۷۶۹۴۰۳

شکل ۴ تحلیل لکه‌های داغ و سرد عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی

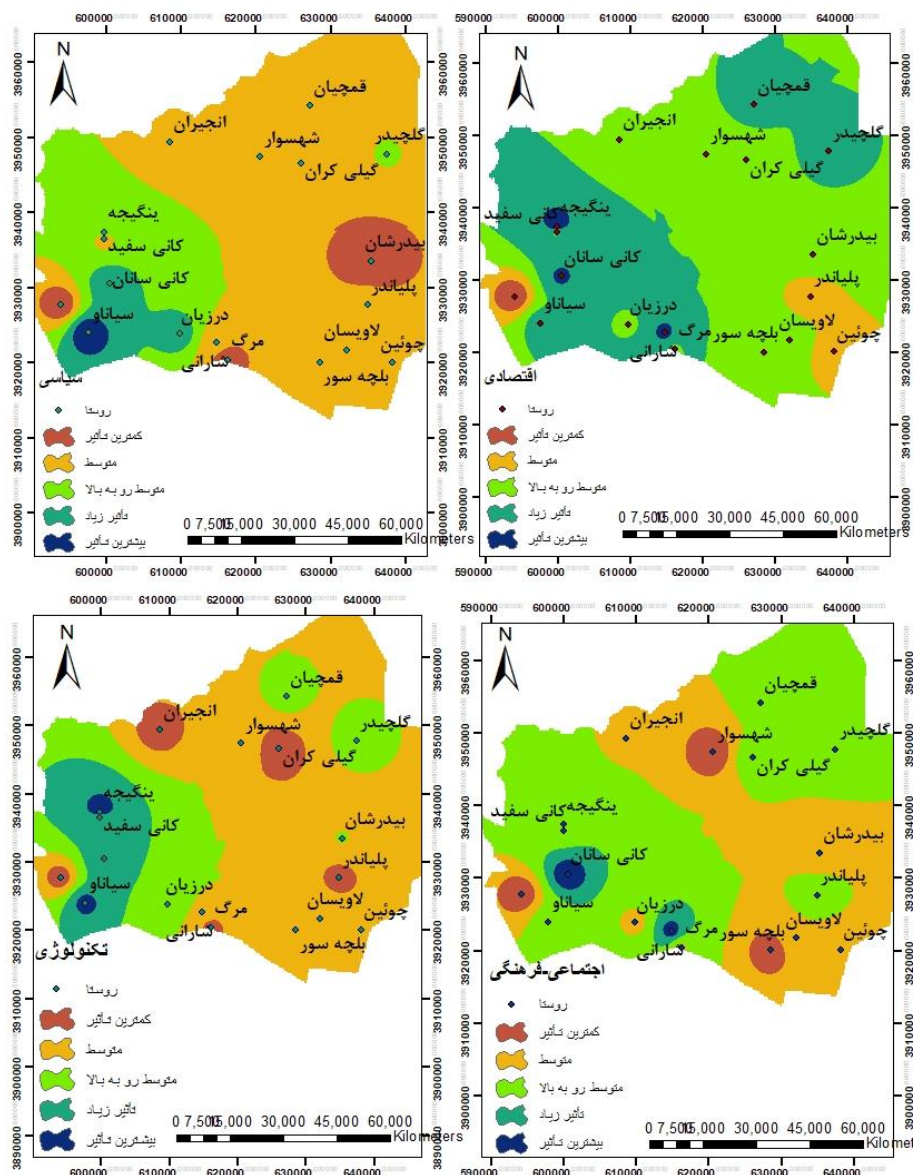
لکه‌های قرمز رنگ قابل مشاهده در نقشه‌های زیر نشانگر مقادیر بزرگ‌تر Z هستند که به عنوان لکه‌های داغ شناخته می‌شوند و این محدوده‌ها دارای وضعیت بهتری در زمینه کارآفرینی زنان داشته‌اند و هرچه مقدار Z کاسته می‌شود و Z مقدار منفی و کوچک‌تر را به خود می‌گیرد، به طرف لکه‌های سرد نزدیک می‌شود که در نقشه‌ها با رنگ آبی نشان داده شده‌اند و این محدوده‌ها وضعیت مطلوب و مناسبی ندارند.

با توجه به نتایج ابزار درون‌یابی IDW در نقشه‌های زیر، در زمینه تأثیر عوامل اقتصادی بر کارآفرینی زنان روستایی پاسخ‌دهندگان معتقد بودند که در روستاهای شارانی، کانی‌سانان و ینگچه بیشترین تأثیر، در روستای کانی کبود کم‌ترین تأثیر را داشته است. در زمینه تأثیر عوامل اجتماعی-فرهنگی بر کارآفرینی زنان روستایی پاسخ‌دهندگان معتقد بودند که در روستاهای درزیان و کانی‌سانان بیشترین تأثیر، روستاهای بلچه سور، شهنسوار و کانی کبود کم‌ترین تأثیر را داشته است. در زمینه تأثیر عوامل سیاسی بر کارآفرینی زنان روستایی پاسخ‌دهندگان معتقد بودند که در روستای سیانا و بیشترین تأثیر و روستاهای کانی کبود، بیدرشان و مرگ کم‌ترین تأثیر را داشته است. در زمینه تأثیر عوامل تکنولوژی بر کارآفرینی زنان روستایی پاسخ‌دهندگان معتقد بودند که در روستاهای ینگچه و سیانا بیشترین تأثیر، در روستای انجیران، مرگ و گیلی کران کم‌ترین تأثیر را داشته است (شکل ۵).

به طور کلی برای توسعه کارآفرینی زنان در منطقه، محدودیت‌ها و موانع بسیاری همچون ضعف در سیاست‌گذاری و عدم وجود زیرساخت لازم و امکانات، ضعف بازاریابی و فروش، همچنین موانع اجتماعی، خانوادگی و فرهنگی برای زنانی که انگیزه و ایده‌های جدید در این زمینه دارند، عدم وجود آموزش لازم درمورد حرفه کارآفرینی و سازوکارهای ضروری، وجود دارد. به همین دلیل است که محیط کسب و کار منطقه با محدودیت‌هایی روبه‌رو شده است که مانع از کارآفرینی زنان می‌شود. اگرچه روستاهای این منطقه به دلیل وجود جاذبه‌های گردشگری همچون دریاچه زریبار و طبیعت زیبای اورامانات، سالانه مقصد بسیاری از گردشگران است که به نوبه خود می‌تواند زمینه بسیار مناسبی برای توسعه کارآفرینی زنان در بخش صنایع دستی باشد.

به‌رغم این‌که در حال حاضر زنان روستایی در زمینه صنایع دستی همچون گلیم‌بافی، شال دستباف، گیوه‌های محلی، نساجی، جاجیم‌بافی، ملیله‌کاری، رودوزی‌های سنتی و قالی‌بافی فعال هستند، اما به دلیل این‌که این امر عمدتاً جنبه سرگرمی و تفریحی

دارد تا یک کسب و کار، فاقد بعد رقابتی و نوآوری است و در نتیجه زمینه توسعه این دسته از صنایع دستی فراهم نشده است.

شکل ۵ تحلیل فضایی عوامل تأثیرگذار بر کارآفرینی زنان روستایی با روش IDW

نتیجه گیری

در پژوهش حاضر به تحلیل فضایی عوامل مؤثر بر کارآفرینی و اشتغال زایی زنان روستایی در شهرستان مریوان پرداخته شده است. نتایج به دست آمده در مورد سهم و اهمیت شاخص ها به این صورت بوده است که با توجه به نتایج آزمون تحلیل مسیر شاخص های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی-فرهنگی بیشترین تأثیر را در کارآفرینی زنان روستایی داشته اند که با نتایج یعقوبی فرانی و همکاران که در سال ۱۳۹۳ انجام شده مطابقت دارند. با توجه به نتایج آزمون تحلیل رگرسیون و ضریب بتا شاخص های حمایت های دولتی، بازار، زیرساخت، مواد اولیه، آموزش و اطلاع رسانی دارای بیشترین میزان تأثیر را در کارآفرینی زنان روستایی داشته اند، که با نتایج آگهی و همکاران که در سال ۱۳۹۱ انجام شده است مطابقت دارد. و همچنین، با توجه به نتایج آزمون هم بستگی اسپیرمن متغیرهای مستقل پژوهش (عوامل اقتصادی، سیاسی، اجتماعی-فرهنگی و تکنولوژی) با متغیر وابسته تحقیق (کارآفرینی زنان روستایی) رابطه مثبت و معناداری دارند که با نتایج حسینی (۱۳۹۳)، پهنه کلائی و همکاران (۱۳۹۲)، خداشناس گل افشانی (۱۳۸۹)، میرک زاده و غیاثوند غیائی (۱۳۹۰) مطابقت دارد. در این بین نتایج آزمون کروسکال والیس نیز نشان می دهد که روستاهای دهستان خاوومیرآباد و زیروار بیشترین میانگین و دهستان کوماسی و گلچیدر کم ترین میانگین را در زمینه کارآفرینی زنان روستایی به خود اختصاص داده اند. به عبارتی پاسخ دهندگان در دهستان های خاوومیرآباد و زیروار معتقدند عوامل انتخابی در پژوهش حاضر بر کارآفرینی زنان روستایی بیشترین تأثیر را دارد.

در نهایت برای تحلیل فضایی عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان، از مدل های آمار فضایی، تحلیل لکه های داغ، خودهم بستگی فضایی و درونیابی IDW در نرم افزار ARCGIS استفاده شد. نتایج به دست آمده نشان می دهد که روستاهای گلچیدر، شهسوار و گیلی کران در بعد اقتصادی، روستاهای قمچیان، گلچیدر و گیلی کران در بعد سیاسی، روستاهای مرگ و شارانی در بعد اجتماعی-فرهنگی و در نهایت روستاهای مرگ و شارانی در بعد تکنولوژی، دارای وضعیت نامطلوبی هستند. از طرف دیگر، روستاهای ینگجه و سیاناو در بعد اقتصادی، کانی سانان، ینگجه و سیاناو در بعد سیاسی، درزیان، کانی سفید و ینگجه در بعد اجتماعی-فرهنگی و در آخر روستاهای ینگجه و کانی سانان در بعد تکنولوژی، دارای وضعیت نامطلوبی هستند. در زمینه نتایج درونیابی IDW نیز روستاهایی

که در فاصله دورتری از شهر و دریاچه قرار دارند، از نظر عوامل تأثیرگذار بر کارآفرینی زنان روستایی وضعیت نامناسب‌تری داشته‌اند.

منابع

- آراستی، ز.، ناهید، ژ.، و قلی‌پور، آ. (۱۳۹۳). مقایسه سطح سرمایه اجتماعی زنان و مردان کارآفرین در حوزه‌های کاری زنان و مردان. *توسعه کارآفرینی*، ۱۷(۱)، ۱۷-۳۵.
- آراستی، ز. و طرزمی، ا. (۱۳۹۲). چگونگی تغییر نقش شبکه‌های اجتماعی زنان کارآفرین از مرحله نوپایی به تثبیت: مورد مطالعه بخش صادرات. *توسعه کارآفرینی*، ۶(۴)، ۱-۱۹.
- آذر، ع.، صادقی، آ.، و کردنائیج، ا. (۱۳۹۱). اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط حوزه فناوری‌های برتر-رویکرد فرایند تحلیل شبکه‌ای فازی. *توسعه کارآفرینی*، ۵(۲)، ۱۶۵-۱۸۴.
- امینی، ع. ر.، و حسینی ماچک‌پشتی، س. ش. (۱۳۹۶). شناسایی ویژگی‌های هوش کارآفرینانه زنان کارآفرین: مطالعه‌ای کیفی با استفاده از تحلیل محتوای قراردادی. *توسعه کارآفرینی*، ۱۰(۲)، ۳۵۹-۳۷۴.
- بوزرجمهری، خ.، شمایی، ا.، و طاهری، ع. (۱۳۹۳). نقش دانش بومی زنان روستایی در دستیابی به گردشگری پایدار روستایی، مورد مطالعه: روستاهای بخش زبرخان شهرستان نیشابور. *همایش ملی چشم انداز توسعه پایدار روستایی در برنامه ششم توسعه کشور*.
- پاکزاد، ز. (۱۳۹۵). نقش صنایع دستی در کارآفرینی زنان و توسعه اقتصادی. *جلوه هنر*، ۱۵(۵)، ۲۹-۳۴.
- پاپ زن، ع.، خالدی، خ.، و سلیمانی، ع. (۱۳۹۰). ارزشیابی آموزش‌های فنی حرفه‌ای زنان روستایی در زمینه صنایع دستی. *جامعه‌شناسی زنان*، ۲(۳)، ۲۱-۳۷.
- جمشیدی، ع. ر.، جمینی، د. و نظری سرمازه، ح. (۱۳۹۲). بررسی عوامل پیش برنده و بازدارنده توسعه کارآفرینی زنان روستایی. *فصلنامه علمی پژوهشی زن و جامعه*، ۱۴(۲)، ۱۳۷-۱۶۶.
- حسینی نیا، غ.، یعقوبی فرانی، ا.، و سیدین، س. ر. (۱۳۹۳). سنجش عوامل مؤثر بر عملکرد کسب و کارهای زنان کارآفرین در روستاهای شهرستان میانه. *زن در توسعه و سیاست*، ۱۲(۴)، ۵۳۵-۵۴۸.
- چراتیان، ا.، و قربانی، س. (۱۳۹۳). تحلیل آثار سیاست‌های پولی و مالی بر کارآفرینی (با تأکید بر بخش زنان)، *توسعه کارآفرینی*، ۷(۴)، ۷۷۳-۷۹۳.
- رستمعلی‌زاده، و.، و جمعه‌زاده، پ. ع. (۱۳۹۷). بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت زنان کارآفرین شهر تهران. *توسعه اجتماعی*، ۱۲(۳)، ۱۷۲-۱۴۲.
- رضائی، ر.، بادی‌سار، م.، و صلاحی مقدم، ن. (۱۳۹۲). رویکرد جنسیتی در سنجش رابطه هوش هیجانی و قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان. *زن در توسعه و سیاست*، ۱۱(۴)، ۴۱۰-۵۵۹.
- سجاسی قیداری، ح.، افتخاری، ع. ر.، پورطاهری، م.، و آذر، ع. (۱۳۹۳). الگوی توسعه کارآفرینی اکوتوریسم در مناطق روستایی (مطالعه موردی: رود دره‌های گردشگری استان تهران). *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۴۶(۲)، ۲۷۳-۲۹۲.
- شائمی، ع.، اعتباریان، ا.، و خیرمند، م. (۱۳۹۰). نیازسنجی آموزشی زنان کارآفرین شهر اصفهان. *زن در توسعه و سیاست*، ۹(۳)، ۱۵۱-۱۸۰.

- طالبی، ک.، و عبدلی محمد آبادی، ط. (۱۳۹۲). شناسایی ابعاد رشد بنگاه‌های کوچک و متوسط تولیدی پوشاک با مالکیت کارآفرینان زن. *توسعه کارآفرینی*، ۶(۲)، ۷۵-۹۳.
- فرجی سبکبار، ح.، بدری، س. ع.، سجاسی قیداری، ح.، صادقلو، ط.، و شهدادی خواجه عسگر، ع. (۱۳۹۰). اولویت‌بندی توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی با استفاده از تکنیک پرومتی. *پژوهش‌های جغرافیایی*، ۴۳(۷۵)، ۶۸-۵۳.
- فیروزآبادی، س. ا.، ایمانی جاجرمی، ح.، و دباغی، ح. (۱۳۹۷). تعاونی‌های زنان روستایی، پتانسیلی برای کارآفرینی اجتماعی (مطالعه موردی: تعاونی زنان روستایی مهرآفرین ارم-شهرستان پاکدشت). *زن در توسعه و سیاست*، ۱۶(۱)، ۱۷۳-۱۴۹.
- کاظمی، ع.، و مقیمی، ب. (۱۳۹۷). بررسی موانع توسعه کارآفرینی زنان در ایران با استفاده از فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی. *زن و جامعه*، ۹(۳۴)، ۲۷۴-۲۴۹.
- کریمی، م.، چوپچیان، ش.، و کلاتری، خ. (۱۳۹۱). برنامه‌ریزی فضایی به منظور مکان‌یابی بازارچه‌های صنایع دستی مطالعه موردی: استان خراسان جنوبی. *مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای*، ۴(۱۵)، ۳۶-۲۱.
- گلرد، پ.، حسینی، م.، و عسگری، ا. (۱۳۹۶). رابطه شبکه‌های اجتماعی با عملکرد کسب‌وکارهای زنان با نقش میانجی هوشیاری کارآفرینانه و تبعیض جنسیتی. *توسعه کارآفرینی*، ۱۰(۲)، ۳۱۸-۲۹۹.
- طغرابی، م. ت.، رضوانی، م.، مبارکی، م. ح.، یداللهی‌فارسی، ج.، و میرزایی، ز. (۱۳۹۵). شناسایی عوامل محیطی مؤثر بر کارآفرینی فرهنگی در صنایع دستی عشایری. *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۵(۳)، ۳۶-۱۹.
- مقیمی، س. م. (۱۳۸۳). کارآفرینی در نهادهای جامعه مدنی: پژوهشی در سازمان‌های غیردولتی (NGOs) ایران. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- میرنسل، ا. (۱۳۸۸). تأثیر پیش زمینه فرهنگی آذربایجان در شکل‌گیری فرم، رنگ و نقوش صنایع دستی منطقه تبریز: همایش راهکارهای توسعه صنایع دستی ایران.
- مردانشاهی، م. م.، و نظام‌زاده، س. ا. (۱۳۹۷). شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر قابلیت کارآفرینی زنان روستایی: مطالعه موردی زنان کارآفرین روستاهای شهرستان بهشهر. *روستا و توسعه*، ۲۱(۲)، ۷۵-۹۶.
- ورکیانیپور، ن.، حسینی، س. م.، ر.، سمیعی، ر.، و اشرفی، م. (۱۳۹۸). ارائه مدل توسعه کارآفرینی زنان با رویکرد توسعه پایدار روستایی در استان گلستان. *نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۱۹(۵۴)، ۱۴۷-۱۶۶.
- یعقوبی فرانی، ا.، سلیمانی، ع.، موحدی، ر.، و اسکندری، ف. (۱۳۹۲). تأثیر عوامل آموزشی و نهادی بر کارآفرینی زنان روستایی (مورد مطالعه: استان همدان). *توسعه کارآفرینی*، ۶(۲)، ۱۱۵-۱۳۴.
- یعقوبی فرانی، ا.، سلیمانی، ع.، و موحدی، ر. (۱۳۹۳). تحلیل عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی. *مطالعات زنان*، ۱۲(۴)، ۴۲-۷.
- یعقوبی فرانی، ا.، و سلیمانی، ع. (۱۳۹۴). تأثیر ویژگی‌های شخصیتی بر موفقیت زنان روستایی کارآفرین در استان همدان. *زن در توسعه و سیاست*، ۱۳(۱)، ۱۳۰-۱۱۳.
- یعقوبی فرانی، ا.، وحدت، م.، و لطیفی، س. (۱۳۹۲). شناسایی بازدارنده‌های گرایش زنان روستایی به مشاغل خانگی (مورد مطالعه: بخش سردرود شهرستان رزن). *زن در توسعه و سیاست*، ۱۱(۴)، ۵۷۴-۵۵۹.

- Aggarwal, M., Kaur Johal, R. (2021). Rural women entrepreneurship: a systematic literature review and beyond, *World Journal of Science. Technology and Sustainable Development*, 18 (4), 373-392.
- Aly, Y.H., & Quisi, I.A. (2000). Determinants of women labor force participation in Kuwait: a logit analyses. *The Middle East Business and Economic Review*, 8(2), 1-9.
- Ahirrao, J., & Sadavarte, M. N. (2010). Social & financial constraints of rural woman entrepreneur: A case study of Jalna District in Maharashtra. *International Referred Research Journal*, 2, 14-27.
- Audretsch, D., & Keilbach, M. (2004). Entrepreneurship and Regional Growth: An Evolutionary Interpretation. *Journal of Evolutionary Economics*, 14(5), 605-616.
- Audretsch, D. B. (2002). Entrepreneurship: A Survey of the Literature. Institute for Development Strategies. Indiana University & Centre for Economic Policy Research (CEPR), London.
- Afrin, Sh., Islam, N., & Ahmed, Sh. A. (2008). A multivariate mode of micro credit and rural women entrepreneurship development in Bangladesh. *International Journal of Business and Management*, 3(8), 169-185.
- Bird, B.J., & Brush, C.G. (2003). A Gendered Perspective on Organizational Creation. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 26(3), 41-65.
- Brinda- Kalyani, P. R., & Dileep- Kumar, M. (2011). Motivational factors, entrepreneurship and education: Study with reference to women in SMEs. *Far East Journal of Psychology and Business*, 3 (3), 14-35.
- Cavalcanti, V., & Tavares, J. (2006). Women prefer larger government: Growth, structural transformation and government Size. *Journal of Women Prefer Larger Government*, 22 (2), 1-21.
- Canedo, J., Stone, D., Black, S. & Lukaszewski, K. (2014). Individual Factors Affecting Entrepreneurship in Hispanics. *Northern Michigan University the Commons*, 1(17), 755-772.
- Chamhuri, S. (1996). Rural Development, in Jomo K.S. and Ng. Siew Kiat (Eds). Malaysia's Economic Development Experience, Kualalumpur, Pelanduk publications.
- Dobrev, S., & Barnett, w. (2005). Organizational Roles and Transition to Entrepreneurship cademy. *Management Journal*, 4(3), 433- 449.
- Elenurm, T., Ennulo, J., & Laar, J. (2007). Structure of Motivation and Entrepreneurial Orientation in Students as the Basis for Differentiated Approach in Developing Human Resources for Future Business Initiatives. *Estonian business school review*, 13, 62-75.
- Elfitasari, T. (2010). Factors influencing entrepreneurial activities of small- scale fish farmers in deriving income improvement and product sustainability in Central Java, Indonesia. Thesis submitted in fulfillment of the requirements for degree of Doctor of Philosophy, Faculty of Business and Enterprise Swinburne University of Technology. Retrieved from <http://researchbank.swinburne.edu.au/vital/access/manager/Repository/swin:18912>.
- Rattanawiboonsom, V., & Mahboob Ali, M. (2016). Factors affecting entrepreneurial management in Bangladesh: an empirical analysis. *Problems and Perspectives in Management*, 14(3), 677-690.
- Rusta, K., Tajrizi, A., & Amanipur, A. (2010). The factors affecting participation of rural women in production cooperatives. *Taavon*, 2, 91-109.
- Rizov, M. (2005). Rural development under the European CAP: The role of diversity. *The Social Science Journal*, 42(4), 621- 628.
- Huang, M., Camacho Jr., Depositario, D., & Bello, A. (2016). Factors Affecting Entrepreneurship Decision in Los Banos, Laguna, Philippines. *Journal of Economics, Management & Agricultural Development*, 2(1), 89-102.
- Histrich, R., & Peters, M. (2002). *Entrepreneurship*. McGraw-HillIrwin Publisher, New York.

- Ghouse, S.M., Durrah, O., McElwee, G. (2021). Rural women entrepreneurs in Oman: problems and opportunities, *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 27 (7).
- Gah, Y., Agung Nugroho, A.Y., Arif, M. (2019). Factors Influencing Women Entrepreneurship in Rural Area, an Exploratory Study in Nusa Tenggara Timur Province of Indonesia, 2nd International Conference on Inclusive Business in the Changing World (ICIB 2019), pages 754-770.
- Itohara, Y., & Hoque, M. (2008). Participation and decision-making role of rural Women in economic activates: A comparative study for members and non_members of the micro_credit organizations in Bangladesh. *Journal of Social Sciences*, 4(3), 229-236.
- Kantor, P. (2002). Promoting Women s Entrepreneurship Development Based on Good Practice Programmes: Some Experience from the North to the South. *IL S In Focus Programme, Working paper*, 9, 79
- Koutsou, S. & Gotsinas, N. (2003). Women's Cooperative in Greece, J. of Rural cooperation, 31(1), 47-57.
- Okafor, Ch., & Mord, Ch. (2010). Women entrepreneurship development in Nigeria: The effect of environmental factors. Petroleum-Gas University of Ploiesti Bulletin. *Economic Sciences, Series, LXII* (4), 43-52.
- Sidhu, K., & Kaur, S. (2006). Development of Entrepreneurship among Rural women. *Journal of social science*, 13(2), 147-149.
- Nawaz, F. (2012). Nexus between women entrepreneurship development and empowerment: Bangladsh context. *Nepalese Journal of Public policy and Governace*, 6 (3), 62-75.
- Vendrik, M. C. M. (2000), Bandwagon and habit effects on female labour force participation. *Economic Review*, 78(2), 1-30.
- Zwan, P., Thurik, R., Verheul, I., & Hessels, J. (2016). Factors influencing the entrepreneurial engagement of opportunity and necessity entrepreneurs. *Eurasian Bus Rev*, 13(6), 273-295.